

10ª CONSULTA INFANTIL Y JUVENIL 2024

Tú eres la pieza más importante

• 14 A 17 AÑOS •

 INE
Instituto Nacional Electoral

¡Bix yanikech!

A takpajale' jach k'a'anan béeyxan junp'éeel a páajtalil. Ju béeytal a nukik le chan ju'una' wáa tumen bey a k'aato' wáa layli' ma' ak'áat ka ojelak máaxeche' mixba'al ti'.

Mixmáak ku óojeltik. Ku béeytal a nukuk le mejen k'áatchi'a, mina'an nukil ma'alo'tak wáa ma'ma'alo'obi' to'one' chéen k k'áat ojelt ba'ax ka tukultik. Wáa yaantech k'atchi' wáa talamilo'obe' je'el u béeytal a k'aatik áantaj ti' le máako' yaan naats' ti' techo'.

Ko'one'ax kaajal

1 ¿Tu'ux kajakbalech way mexicoe'? (tu'ux xoot lu'umi')

2 ¿Tu'ux mek'tankaaji kajakbalech?

3 ¿Buka'aj ja'abo'ob yaantech?

Nuuk le k'atchi'a.

14

15

16

17

4 ¿Bi'ix a wu'uyik a baa?

Yey je'el makamak ka tukultike', je jayp'éele'.

Koolel

Xii'

Yaana bix in wu'uyik in baa

Kuuchilo'ob yaan ta kaajal tu'ux ka kananta'al

5 ¿Teche' ba'ax ka wa'alik to'on u ti'al le kuuchil tu'ux kajakbalecho' ka yanak jetseknaki'?

Yey je'el makamak ka tukultike', je jayp'éele'.

Ka u'uyak u t'aan yéetel u tuukul mejen paalal yéetel tankelemxi'ipalaal

A bisik a báa ma'alobil yéetel le ko'olelo', xiibo'o', yéetel u láak'o'

Ka múul meentak tuláakal le meyajo'o' te' ichanajo'

K xúulsik le ba'atelo'ob yéetel utsil

K ts'áak u jets'óolalil u ti'al u ya'aliko' ba'axo' ku tukultiko'ob

ka anak le ba'a k'a'anan u ti'al u kuxtal wíinik

k chimpoltikbaj tulakalo'on

k much'ik báa u ti'al kmuul kanáantikbáaj

6 ¿Máaxo'ob kanantik le kuuchil tu'ux ka kajtal yéete jets'eknakilo'?

Yey je'en makamak ka tukultike', je jayp'éele'.

In taatao'ob yéetel in baatsilo'ob úuchben u ja'abilo'

Mejen ch'úupaal, mejen xi'ipal yéetel táankelem xi'ipal

Much'kabilo' ku kanáantik u páajtalil mejen ch'úupalal, mejen xi'ipalal yéetel tantankelem xi'ipalal

Much'kabilo' ku kanáantik u páajtalil wíiniko'ob

U kuuchil t'aano'o'

U jo'olpopil mek'tankaaj

U much'kabil le máako' ku kajta naats' ti' teeno'

7

¿Ba'ax ka wa'alik k'abet u tial ka kanantakech tu najil a xook?

Yey je makamak ka tukultike', je jayp'éele'

In tsikik yéetel in t'anik
tuláakal máak yéetel utsil

Chiimpoltik bix u yila'al le
máako'obo' yéetel le ba'al ust
u yicho'obo'

Ma' in beetik k'aas mix ba'alo'ob
ku yajóolt u láak' máako'ob

K muul beetik much'tsikbalilo'o'
u ti'al k bisikbáa tu bee yéetel
ma'alobil

K a'alik u k'a'anani k
much'kanáantikbáa ichi
tuláakalo'on

Ka a'alak máax yiknal u béeytal k
bin u ti'al k ts'áak k'ajóolbi le
lo'obilo' ku meenda ti' máak

ka yanak kuchilo'o' mista'an,
p'oba'an, sáasil yéete ma'alotak

K a'alik ba'alo' yóolal in wu'uyik
in báa kanantanen yóolal wáa
ba'ax ka jan uchuk

Ma tin bin xook

8

¿Máaxo'ob kanantik le najilxook yéetel jets'eknakilo'?

Yey je makamak ka tukultike', je jayp'éele'

Aj ka'ansajo'ob, jóolpopo'o'
yéete uláak' máako' ku meyajo'
te' kuuchil naajilxooko'

Xookpaalalo'o'

Na'ts'ilo'o', taatats'ilo'ob wáa
máaxo' láak'intikech bey
xoknale'

U jo'olpopilo'o' le máaxo' ilik u
meyajil ka'ansaj

Aj mek'tankaajo' wáa máaxo'o'
ku meyaj ta kaajal

U ka'ap'éeel jala'achilo'ob k
lu'um

Much'kabilo'o' kanántik u
páajtalil wiiniko'ob

Ajkanan kaaj

9

¿Ba'ax ka wa'alik k'a'anan u ti'al ka beyak u yantal junp'éeel ma'alo meyajil te' reedeso'?

Yey je'el máakamak ka tukultike', je jayp'éele'.

K t'íit'besik bix u kananta'al máak tumen u lak'tsil ti' a cuentas ti' redes sociales

K tsikbatik tin k'ajóolalo' yóolal u k'a'ananil u kanantik u báa yéetel ba'ax ba'alo'obi ma' pata ku taasik le reedeso'

K a'alik yaan kuuchilo'o' tu'ux ku béeytal u yaantal máak wáa tan p'a'asta tumen u láak'máako'

K ts'áak ojelbil u meyaj le máax kanantik le ba'axo'ob ku na'aksalo' te' reedes socialeso'

T'íit'besik a'almaaj t'aano'ob yóolal bix k kanantik báa yóolal le ba'alo' k'aastak ku na'aksa te' reedeso'

K múul áantik báa u ti'al k je'esik le taalamilo'o' ku meendik uláak' máako'ob ti' to'on te' reedeso'

Ma' k na'aksik oochelo' ku talamkinsik u kuxtal u láak' máako'

Mina'anten redes sociales

10

¿Máaxo'o' ilik yéetel káananil yéetel jets'eknakil le redes socialeso'?

Yey je makamak ka tukultike', je jayp'éele'.

Taatats'ilo'o', máaxo lak'intik mejen paalal yéete taankelem paalal

Aj kansajo'ob

Jolpo'opilo' najil xooko'ob

U yuumilo' le redes socialeso'

U jala'achilo'ob k lu'um

Máax kanantik le ba'axo'ob ku na'aksalo' te' reedes socialeso'

U kuuchil t'aano'o

11

¿Ba'ax ka wa'alik k'a'abet ti' a kaajal, wáa a kajtalil u ti'al ka yanak jets'eknakil?

Yey je'el máakamak ka tukultike', je jayp'éele'.

Ka'a yanak u much'máako'o' ku ts'áaob u páajtalil yéetel u jets'oolalilkaaj

Ka yanak u meyaj tu beel tuláalaka sáasil tuúx k'a'anano'

Ka ts'áabak up'ée nu'ukul tu'ux ku béeytal k a'alik wá tan k maansik talamil uti'al k k'áatik ántaj tu séebanil

K ts'áak ba'alo' ku táabsik óochelo'o'

Ka ts'áabak k'ajóolbil bix u béeytal in li'sik junp'éeel takpoolile'

Ka seeb ts'áatantak junp'éeel takpoolil

Ka yanak up'ée kuuchil tu'ux ku béeytal k naysik óol, kaambal yéetel k much'meentik ya'akach ba'alo' yéete uláak' máako'

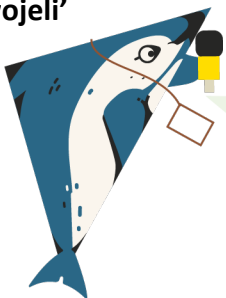
U kana'ata'al sijnalil yéetel ba'alcheo'b

12

¿Makamak ti u jeelpajal le sijnalil ku chí'ichnak kunsiquecho'o?

Yey je'el máakamak ka tukultike', je jayp'éele'.

- U jach chokotal le lu'uma'
- U beetik yaax k'iin yéetel u p'aatal mina'an ja'
- U ch'eejel xiwo'ob yéete ba'alcheo'ob
- U ch'eejel xiwo'ob yéete ba'alcheo'ob
- U p'aatal mina'an ba'alo'ob janbil
- U k'ojantal máak
- Ma tu peksik in wool u jeelpajal le sijnalilo'
- Ma in wojeli'

13

¿Ba'ax ka wa'alik k'abet u beeta'al u tial u ma'alobtal de sijnalilo'?

Yey je'el máakamak ka tukultike', je jayp'éele'.

- K jatsik le u ta'miso' yéetel ka jel meyajnak to'on le ku béeytale'
- Ma u seten meyaj to'on ba'alo' tu e'kunsik le sijnalila' (plásticos, unicef yéetel tuláakal desechables)
- Kanatik le ja' potableo', río, lagos, yéetel le k'a'anabo'
- K jaantik ba'alo' ma'alo'tak yéetel táant u taasale'
- K'a'abetkunsik le transporte publico ma' tu e'ekunsik le yok'ol kaaba'
- K'a'abetkunsik u chulu'ta'a ja' le ken k'axak

14

¿Ba'ax ka walik k'abet u beeta'al u tial u kanat'al le mejen alaak'o'obo'?

Yey je'el máakamak ka tukultike', je jayp'éele'.

ka'a anta'ak le kuchil tu'ux ku nanata'al le mejen ba'acheob mina'an u yumilo'obo'

K esterilizartik le alak' ba'alche'obo'

Maat juntul ti' le ba'ache'ob yaan tu'ux ku kantalo'obo'

Ka menta'ak u bootik u si'ipil máax ku lobiltik ba'acho'ob

Ka mistak yéetel p'obok tu'ux ku weenel yéetel u jaanal le alak'ba'alche'obo'

K bisiko'ob yiknal aj tsakyaj ti' ba'alche'ob

A ts'aik u k'iinil u tial a kuxtal yetel letiob

15

¿Ba'ax ka walik tu yóolal u kananta'al u ba'acheilo'ob k'aax?

Yey je'el máakamak ka tukultike', je jayp'éele'.

Tak u pool máax konik u ba'alcheilo'ob k'aax

U taak pajal máak u tial u ka'a su'utul ba'acheob tu'ux kajakbalo'ob

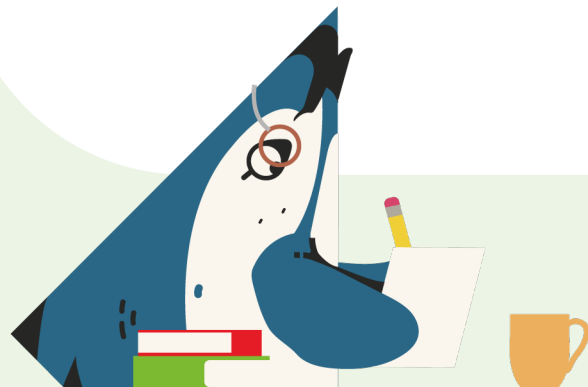
U takal u pool máax lobiltik u ba'alcheilo'ob ka'ax

U yantal jum p'eel muchkabil u tial u kananta'al ba'acheob

U tsabal k'ajóolbi u a'almaj t'anil le ba'alcheobo'

U kanata'al ma' u lubul mejen x ch'úupalal, mejen xi'ipalal yéetel taantakelen paalal ti' ba'alob je'el u talamkunsik u kuxtalo'obe'

16

Yaan mejen ch'úupal yéetel mejen xi'ipalaal yéetel taakelem xi'ipal ku ts'uts'iko'o' chamal yéetel u ja'il káaltal. ¿Teche' ba'axten ka tukultik ku beetiko'o'?

Yey je'el makamak ka tukultike', je jayp'éele'.

Tumen yaj óolo'o' wáa sajak'o'o'

Tumen yaan talamilo'o' tu naajil xook yéetel u etja'ilo'o'

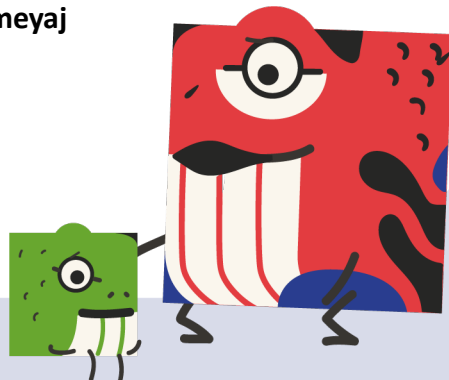
Yóolal u u'uyiko'o' ba'ax ku meentik ti' máak

Tumen yaan talamilo'o' tu'ux ku kajtalo'o'

Tumen jach séeb u kaxantiko'o'

Tumen u k'ajóolalo' ku meentiko'o'

Tumen ma tu ka'anal kex ya'ab u meyaj

17

¿Ba'ax ka walik tu yóola meje x ch'upala, xiipalal yeetel tankene paalal, tu yóola u xu'ulsiko'ob u ts'uuts'iko'ob chamal, uk'ul ti kaltal yeetel u láak ba'alo'ob?

Yey je'el makamak ka tukultike', je jayp'éele'

U ya'alatio ba'ax talmil ku taasik le chamaló le uk'ul kaltal yeetel u láak ba'alo'obo'

Le nukuch máako'obe' ku kanato'ob ma u k'uchul iknal le k'akas balo'obo' tu yikna'alo'obó

K'amik kimak óola tu'ux kajakbalon, najil xóok beyxan tu'ux k meyaj

Yan ts'abakto'on antaj le ken k'abetchak to'on

U yaantal kuchilo'ob u tial baaxa'al. Beyxan u tial naybesik k óol

U tsaabal kansaj ti tatatsilo'ob, x aj kanano'ob, aj lansajo'ob, beyxan x aj meyaj'ob

18

¿Ba'ax ma'alob u beeta'al ti jum p'eel kimák óolal ?

Yey je'el makamak ka tukultike', je jayp'éele'.

k'uts

Chamalo'ob electrónicos

Uk'ul ti kaltal

Drogas

Mix jum p'eel ti le ba'alo'oba'

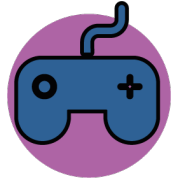

Tu laakal je lu pajtal u yantale'

19

¿Ba'ax ku béeytal k beetik le ken k il utúu chan xi'ipa wáa chan ch'úupa ti'an ti' le videojuegoso' wáa te' celularo'?
Yey je'el makamak ka tukultike', je jayp'éele'.

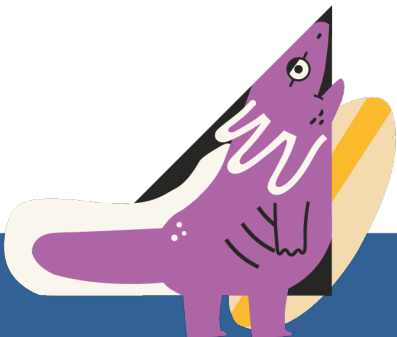
K tsikbatik u k'iintsilil u
ti'al k baaxtik

K bin beet jejeláas
baaxalilo'o'

K meentik u láak' ba'alo'

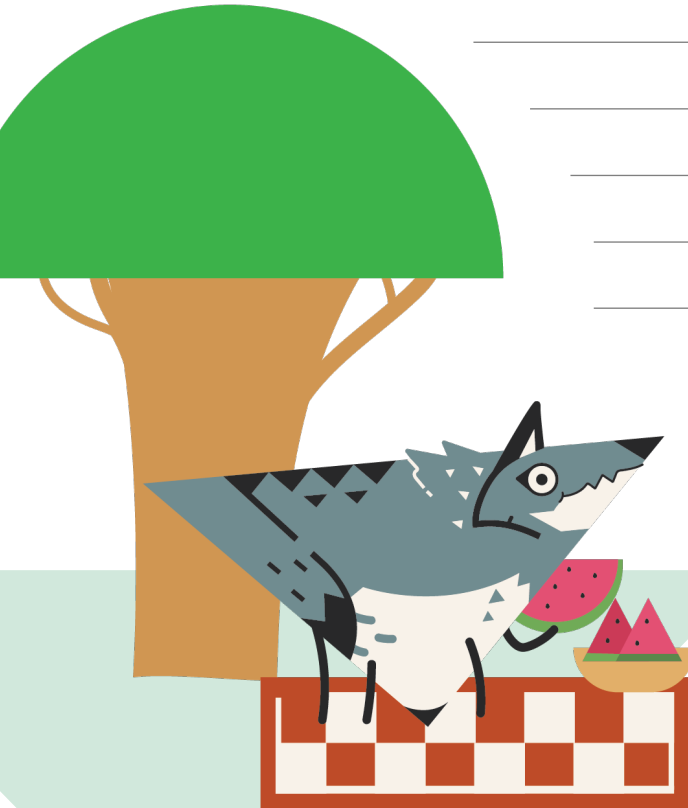
K tsikbatik u taalamilo'o'
u séen baaxal máak

Ma' k a'alik mixba'al

U laak tskbalob

20 ¿Ba'ax talmil chi'ichnak kunsikech, te' kuuchil tu'ux kajakbalecho' yéetel ba'ax ka a'alik yóosal u yustkinsa'al? Núukej.

21 Je'al wa a takpajal ti' u láak' k'atchi'e', ¿ba'ax ka wa'alik?

Je'ele

Ma'

Taak k óojeltik u laak' jump'it ta' wóolal

22 ¿Yaan wa ba'ax talmil ka mansik ta wiinkilal?

(Ma tu pajtal a xiimbal, ma tu pajtal a na'akal ka'anal wáa a wemel, ma chikan a paakati' ma'atan a peksik a k'ab, ma'atan u t'iilil mix ba'al ta pool, kóokech, ichil u láak ba'alo'ob).
A'al ba'ax ka tukultik.

23 ¿Ka takpajal wa ti jump'eel maséewal kaj?

A'al ba'ax ka tukultik.

Beyo' yéetel kin t'aanik in máasewal t'aan

Beyo' chéen ba'ale, ma'atech in t'anik le maasewal t'aano'

Ma'

24 ¿Ba'ax máasewal kaajil ka takpajal?

Núukej.

25 ¿Afrodecendienteich wa?

(Le je'elo'u k'at u ya'ale' wáa a ch'ilankabilo'obe' ti' u taalo'ob africae').

A'alton ba'ax ka tukultik.

Beyo'

Ma beyo'

¡Niño óolal uchak a takpajal!

Uno de los fines del Instituto Nacional Electoral es promover el voto y coadyuvar a la difusión de la educación cívica y la cultura democrática. La Consulta Infantil y Juvenil tiene como finalidad escuchar las opiniones de niñas, niños y adolescentes sobre temas de convivencia, para que sean atendidas por la sociedad, el gobierno y las instituciones.

Durante la Consulta Infantil y Juvenil, el INE tratará aquellos datos que, de manera voluntaria, proporcionen las niñas, niños y adolescentes, en el texto de las opiniones remitidas. Dicha información no se registrará en algún sistema de tratamiento de datos y estará disociada de las personas titulares, pues no es obligatoria para dicha consulta.

Los datos personales proporcionados de manera voluntaria serán protegidos conforme a lo dispuesto en la Ley General de Protección de Datos Personales en Posesión de Sujetos Obligados (LGPDPPO) y demás normativa que resulte aplicable.